

Dömötör Tekla, a magyar népszokások kutatója

(1914. január 13.–1987. november 15.)

Előadás Dömötör Tekla születésének 100. évfordulója alkalmából

Rövid megemlékezésemben először is a cím mögött rejlő ellentmondásra szeretnék rávilágítani.¹ Már maga Dömötör Tekla is megkérdőjelezte a múlt század első felében meggyökeresedett „népszokás” kategóriát, mint önálló kutatási ágát a magyar folklorisztikának, amely mai napig jelen van a néprajz „hivatalos” kutatási kategóriái között, és ennek következtében az egyetemi oktatásban is. A „magyar népszokások” vagy „magyar néphit és népszokások” minden egyetemünk tantervében nagy súllyal volt jelen még századunk első évtizedében is. Természetesen mai szemmel sem a „jelenlét”, hanem csak a kategória és meghatározása a problematikus, és ezt Dömötör Tekla is így látta, miközben évtizedekig adott elő „magyar népszokások”-at, illetve „magyar néphit- és népszokások”-at az ELTÉ-n.

Dömötör Tekla tudatosan nem az ünnepi szokásoknak volt a kutatója, hanem valami ennél többnek és teljesebbnek, ami magában foglalja a magyar népszokásokat is, de nem mint elhatárolt, hanem inkább mint komplex és emellett sok mindennel elválaszthatatlanul összefüggő kategóriát, egy jelenség egyik oldalát. Ahogy 1964-ben megjelent *Naptári ünnepek – népi színjátszás* című műve² bevezetőjében ő maga mondja: a könyve címében jelzett ünnepi szokásokat nem lehet mereven elkülöníteni, sem a nem dramatikus szokásoktól, sem a hiedelmektől, sem az ünnepi alkalmaktól; mindezek egyazon jelenség más-más aspektusát jelentik. Az európai kapcsolathálóba ágyazottság mellett és azzal összefüggésben ez a komplex szemlélet volt Dömötör Tekla legfontosabb kutatói tulajdonsága. Visszatérő motívuma volt szakmai beszélgetéseinek, bírálatainak, tanítványi munkák kritikájának: „azért ez nem olyan egyszerű”. Ez mindig azt jelentette: sem egy probléma, sem egy feltett kérdésre adott válasz nem lehet soha egynemű, egytényezős. Így azután nem voltak kutatásának soha lezárt fejezetei, mindig tudott újabb, az ideiglenes megoldási javaslatoknál tovább vezető kérdéseket feltenni.

Mindeközben a kortárs illetve az akkori közelmúlt magyar népszokáskutatása, melyet legfőképpen Szendrey Zsigmond, Szendrey Ákos munkássága fémjelzett, többnyire az adatokat leíró, csoportosító, jó esetben rendszerező szinten maradt. Viski Károly alakja illetve gyérszámú ünnepi szokás-tanulmánya emelkedett ki ebből a mezőnyből. Ő elsősorban a folkloristáknál sok szempontból előbbre járó népzene-gyűjtésre és -kutatásra, valamint Sebestyén Gyula 19–20. század fordulóján végzett, regőléssel kapcsolatos, olykor téves irányú, de alapos, meglehetősen közép-európai kitekintéssel is

¹ A cikk a kicsit megkésve elhangzott előadás néhány adattal kibővített változata. – Az ezekhez az eredményekhez vezető kutatás az Európai Kutatási Tanács részéről, az Európai Közösség hetedik keretprogramjából (2007–2013), az EKT 324214 sz. támogatási megállapodása alapján finanszírozásban részesült.

² Dömötör 1964a.

bíró történeti-összehasonlító vizsgálataira³ támaszkodva megkísérelte dramatikus szókáanyagát történeti perspektívából vizsgálni, miközben az egyházi/íráros kapcsolatokat is felvillantotta.⁴ Róheim Géza 1920-as években megkezdett európai kontextusú és egyben bizonyos mértékig történeti aspektusú szokásvizsgálatainak⁵ nem volt egy darabig folytatása (Róheim részéről sem): ennek az iránynak a követője elsősorban éppen maga Dömötör Tekla lett. Kutatói indulásakor nem jutottak az ünnepi, dramatikus hagyományokat középpontba helyező Dömötör Tekla látókörébe az átmeneti rítusokat számba vevő munkák, így K. Kovács László kolozsvári hóstátiak temetkezéséről⁶ írott, csonkán megjelent úttörő munkáját sem vette figyelembe.

Ő azonban indulásához a folklorisztikán kívül máshonnan is meríthetett tanultságot és hagyományt. Egyetemi magyar irodalmi és germanisztikai végzettsége, színház-történeti érdeklődése (később majd egy évtizedes tevékenykedése a Színház-tudományi Intézetben – párhuzamosan egyetemi, folklorisztikát művelő és tanító munkásságával) is inspirálta arra, hogy Hont Ferenc, Turóczy-Trostler József, Kardos Tibor és mások 1930-as években induló drámatörténeti kutatásaihoz⁷ kapcsolódva egy sajátos irodalom-történeti/drámatörténeti nézőponttal művelje a népi színjáték kutatását, amely azután fokozatosan felölelte a népszokások, ünnepi rítusok összes színjátszásnak tekinthető hagyományát, miközben kiterjedt a nem-dramatikus szokáshagyományokra is, később pedig a szöveghagyományokra terelődött a hangsúly;⁸ hiszen – mint ő is tudta –, merev határt csak a kutatás húz mindezek között.⁹ A kora 1940-es évekbeli baráti kapcsolataiban gyökerező, klasszika-filológia, illetve főleg Kerényi Károly munkássága iránti vonzalma később, mítosz-tanulmányaiban gyümölcsozik majd.

Komplex látásmódjának egyik igen fontos tényezője az elit és népi, a hivatásos és laikus, az irodalom és folklór kettősségének, szoros kölcsönhatásának az állandó jelenléte. Ez a fajta „kettős látás” szorosan összefügg Dömötör Tekla drámatörténész-ként való indulásával. Tematikus érdeklődésének egyik központi magja a hivatásos és népi színjátszás kapcsolata; ez végig is vonul életművén, a német passiójátékról írt 1936-os disszertációjától a népi színjátékról szóló folklorisztikai tanulmányain, vagy a Kardos Tiborral társszerkesztőként kiadott *Régi magyar drámái emlékek* kötetein át

³ Sebestyén 1902a, 1902b.

⁴ Lásd például Viski 1932 (ennek a műnek a német m ellett angol nyelvű kiadása is volt); vagy a mindhármuk részvételével illetve irányításával íródott *A magyarság néprajza* drámai hagyományok illetve szokás fejezetei: Viski 1941; Szendrey Zs.–Szendrey A. 1941; vagy egy, az ünnepi szokások kortárs magyar kutatásának szellemiségére jellemző tanulmány, Dömötör Tekla kutatói indulásának idejéből: Szendrey Zs. 1941.

⁵ Lásd: Róheim 1925 szokás-fejezetei, illetve ünnepi rítusokkal foglalkozó részfejezetei, valamint Róheim 1920.

⁶ K. Kovács 1944.

⁷ Lásd például: Hont 1940; Kardos 1953; Turóczy-Trostler 1958.

⁸ Lásd például nem színjátékszerű ünnepi hagyományokról illetve a szokásszövegekről szóló cikkei közül: Dömötör 1957a; 1958a; 1965; 1969; 1970; 1971; Dömötör–Eperjessy 1967. Vagy lásd összefoglaló tanulmányát a magyar népszokások térbeli kapcsolatairól: Dömötör 1964b.

⁹ Dömötör Tekla pályájáról, egyetemi oktató tevékenységéről lásd például a 70. születésnapjára készült tanulmánykötetben Balázs Géza, Voigt Vilmos és Stefány Judit bevezető méltatásait: Balázs–Hála 1984; vagy utolsó saját könyvét: Dömötör 1987.

egész pályáján,¹⁰ a legutolsó szakaszt kivéve, amikor a néphit iránti érdeklődése került központi helyre.

Az említett kettősséget első, szakfolyóiratban publikált néprajzi tanulmányának már címében is exponálja: *Népi eredetű-e az európai vallásos színjáték?*¹¹ A hivatásos és laikus, illetve „népi” színjátszás kapcsolatai azután az 1950-es években több tanulmányban nyertek teljesebb összefoglalást, ilyen például a *Népies színjátékos hagyományaink és az iskoladráma* című írása, vagy a *Történeti rétegek a magyar népi színjátszásában* címet viselő cikke.¹²

A népi vallásos színjáték pontosan az a téma, amelyet bizonyosan lehetetlen egyoldalúan, csakis folklorisztikai szemszögből kutatni – így véljük ma természetesnek. Amikor azonban Dömötör Tekla, a „kívülről jövő” más nézőpontját megőrizve, a drámatörténet felől szemlélte a folklór és irodalom kapcsolatait, megelőzte e kérdésfeltevéseiben a magyar folklorisztikát, amely az 1940–50-es években, még többé-kevésbé a *gesunkenes Kulturgut*-elmélet ellen hadakozva, egy öntörvényű, az elit illetve írásos kultúrától függetlenül létező, csakis önnön forrásaiból táplálkozó, „szájhagyományozó” népi kultúrát tételezett fel.

Dömötör Tekla folklorisztikai munkásságának szerves részei a magyar dráma addig, és munkásságával párhuzamosan feltárt emlékei. Vagy önálló témaként dolgozta fel ezeket (elhelyezve egy történeti fejlődési sorban és az elit-népi összefüggérendszerben; mint a *csíksomlyói passiót*, vagy a *Ludus in cunabilis Christi*-t 1949-ben¹³) vagy pedig – sokkal inkább – ezek szolgáltak történelmi előzményül, megfejtésül, magyarázatul és sok magyar népszokás és népi rítus: betlehemes, húsvéti szokások, farsangi játékok, Bacchus, böjt és farsang, halottsiratók bizonyos változatai stb. közvetlen elődjéül. Így volt ez fordítva is: a néprajzi adatok fényében Dömötör Tekla értelmezni tudta a hivatásos színjátszás sok töredékes adatát, vagy éppen írott drámatörténeti emlékekben lelte fel a korabeli népi színjátékok nyomait – mint például a *Névtelen Comico-Tragoedia* Sobri és Milfaj betyárait, vagy az iskoladrámák Morio bohócát.

Komplex látásmódjának egyik igen fontos tényezője az elit és népi, a hivatásos és laikus, az irodalom és folklór kettősségének és szoros kölcsönhatásának az állandó jelenléte. Ez a fajta „kettős látás” szorosan összefügg Dömötör Tekla drámatörténész-ként való indulásával. Tematikus érdeklődésének egyik központi magja a hivatásos és népi színjátszás kapcsolata. Mindezzel tulajdonképpen az azóta szinte minden folklór-műfajban felfedezett, az írásos és szájhagyományozott kultúrák forrásaiból egyaránt táplálkozó, egyiket a másiknak közvetítő, „köztes” populáris kultúra reprezentánsait tárta fel, a „népszokások” kategóriáján belül. Ebben a törekvésében azután kevésbé az etnográfus népszokáskutatók, mint inkább irodalomtörténészek követték.

Szorosan összefügg az elit-népi korrelációkkal Dömötör Tekla népszokáskutató munkásságának másik nagy koordinátarendszere: az európai összefüggések hálózata;

¹⁰ Lásd például Dömötör 1936; 1938; 1949; 1953a; 1953b; 1954; 1957b; 1968b; Kardos–Dömötör 1960.

¹¹ Dömötör 1938.

¹² Dömötör 1953a; 1957b.

¹³ Dömötör 1949.

második legjellemzőbb kutatói attitűdje az európai távlatokban való gondolkodás. Ebben európai elődökre és pályatársakra is talált, akik történeti kutatásaik mellett dráma-történeti nézőpontjaikban is osztoztak Dömötör Teklával, ennek következtében olykor még legkonkrétabb témáik is közösek lehettek. Ilyen személyiség volt a német illetve osztrák népi színjáték fontos kézikönyveit elkészítő kortárs bécsi professzor, Leopold Schmidt¹⁴ valamint a svájci Robert Wildhaber, vagy a változó kutatási székhelyeivel egy szlovén–osztrák–bajor háromszöget lefedő Leopold Kretzenbacher,¹⁵ aki, noha inkább hiedelemcentrikus szokásvizsgálatokat végzett, egyik álma egy nemzetközi összefogással készíthető európai színjáték/szokás-antológia volt. Dömötör Tekla lelkesen csatlakozott ez utóbbi törekvéshez. Többször, például 1964-es könyve, a *Naptári ünnepek, népi színjátszás* előszavában is kifejezi óhaját az egész európai kultúrát egységesen vizsgáló és rendező szokástipológia elkészítése irányában.

Dömötör Tekla kutatása európai koordinátáit már legelső szokástanulmányában felvázolta: az 1940-ben publikált *Állatalakoskodások a magyar népszokásokban*¹⁶ például bizvást viselhetné az „Állatalakoskodások Európában” címet – ha a kép vázlatos is, az irányok és kapcsolatok ki vannak jelölve. A fent említett osztrák–svájci–szlovén háromszögben, – amelybe az említetteken kívül más közép-európai kutatók is beletartoztak, például a szintén népszokásokat és népi színjátszást kutató ljubljani professzor, Niko Kuret,¹⁷ vagy kicsit később, az itt említettekenél „szociológikusabb” kultúrtörténeti csapásvonalon haladó német Ingeborg Weber-Kellermann (aki személyes jóbarátja is volt)¹⁸ –, mintegy negyedik sarokként helyezkedtek el Dömötör Tekla magyar kiindulású, de szintén európai távlatú történeti-összehasonlító vizsgálatai. E tudósok között meg is valósult egy, mai szemmel irigylésre méltó együttműködés, amelyre közös, azonos témák (például maszkok, betlehemezés, farsang) egyidejű vizsgálata, egy-egy téma oda-visszaáramlása volt jellemző. Nem véletlen, hogy egy később többször tárgyalt problémakomplexum, a Luca-napi hiedelmek, rítusok és szövegek viszonyának az első felvetéséhez éppen Kretzenbacher *Santa Lucia und die Lutzelfrau* című könyvének Ethnographiában megjelentetett recenziója¹⁹ adta az apropót Dömötör Tekla számára.²⁰

Az idők folyamán minden jelentős ünnepi rítusunk európai kapcsolatrendszerét felrajzolta Dömötör Tekla. E tekintetben Róheim Géza tudatos utódja, és ha a közvetlen szomszédaink felé vezető szálak felvezetésében nem is mindig olyan részletező, mint Róheim, és ha nem is tudja kutatásait a Róheim lucaszék-adatbázisához

¹⁴ Lásd például Schmidt 1937; 1955; 1965.

¹⁵ Lásd például Kretzenbacher 1959.

¹⁶ Dömötör 1940.

¹⁷ Lásd például: Kuret 1965–1971.

¹⁸ Lásd például: Weber-Kellermann 1979. Nem ő volt az egyetlen – Nyugat- és Kelet-Európát egyaránt behálózták Dömötör Tekla szakmabeli barátaival fenntartott kapcsolatai.

¹⁹ Dömötör 1961. Recenzálta Dömötör Tekla Leopold Schmidt nagy népi színjátszás összefoglalását is: Dömötör 1966.

²⁰ Vagy lásd például a Wildhaber által szerkesztett nagy kelet-délkelet-európai maszk-tanulmánykötetet, amely mintegy reflexió, kiegészítés volt a Leopold Schmidt által egy évtizeddel előbb kiadott közép-európai maszk-kötethez (Dömötör Tekla is megírta e kötet számára a maga magyar maszk-fejezetét): Wildhaber 1968; Dömötör 1968a.

fogható anyagmenyiségre alapozni, az európai panoráma sokoldalúsága a karácsony, pünkösöd, Szent Iván, Luca nagy témáiban felülmúlja őt. Európai körképeinek gazdagságához az is hozzájárul, hogy ezek nem állóképek, hanem mindig fejlődésben és kapcsolataiban láttatott történeti folyamatok.

Dömötör Tekla a megrajzolt európai kapcsolatrendszeret is az elit--népi kettőségnek alárendelve jeleníti meg: külön-külön határozza meg, de egy egységben vizsgálja a falusi és városi, az udvari, nemesi és paraszti, a hivatásos és amatőr, az irodalmi illetve írásos, valamint a színhagyományban élő színjátszást és szokásanyagot. Így például 1957-es *Charivari*-tanulmányában²¹ a magyar–francia párhuzamok egy népi színjátszás–irodalom kapcsolatban fejeződnek ki. Vagy a *Regelő hétfő* című cikkében,²² amelyet bizvást tekinthetünk a mikrofilológia remekművének, a magyar–német–holland–angol adatok a városi céhszokás–falusi ünnep kettőségébe, és egyúttal egy kalendáriumok, csíziók adataiból datált időrendbe helyeződnek.

A népi dráma és a hivatásos színjátszás kapcsolataiban megnyilvánuló történeti fejlődésrajzok összefoglalását adja legfontosabb ünnepi rítusaink (pünkösdi szokások, karácsonyi játékok, szentiváni tűzugrás, májusfa, regölés) vonatkozásában az 1964-es *Naptári ünnepek – népi színjátszás* című könyv. E rítusok ebben a műben nemcsak mint egy-egy európai népszokás magyar változatai tárulnak fel előttünk, hanem – és ez Dömötör Tekla legfontosabb tette a magyar népszokáskutatásban – mint a hivatásos és népi, az irodalom és folklór állandó kölcsönhatásában tükröződő időbeli fejlődés, állandó változások 19. századi végeredménye.

Történeti érdeklődése és alapvetően történeti szempontú vizsgálatait természetes módon szembesítették Dömötör Teklát a „kelet–nyugat” problémával: a „magyar–európai,” „ősvallási–keresztény” tudományunk által kreált ellentétéivel, a „sajátosan magyar vonások a népszokásokban” kérdéseivel. Róheimhez hasonlóan, európai távlatai felől közelítette meg ezt a kérdést is. Kiindulása itt nem lehetett más, – lévén lényegében a keresztény ünnepek köré szerveződő rítusokról, szövegekről, színjátékokról szó – mint szokásaink alapvetően európai-keresztény jellegén belül egy-egy beékelődött/megőrződött archaikus motívum, „keleti” illetve „ősvallási” elem. Ilyen értelemben vizsgálta Dömötör Tekla a karácsonyi misztériumok és a betlehemezés, a regölés és regősének kettős vagy még többszörös kötődéseit, a pünkösdi királyválasztás esetleges sztyepei örökségét. A *Naptári ünnepek – népi színjátszás* bevezető fejezeteiben a magyar népszokásoknak éppen azokat a kategóriáit emeli ki, amelyek – európai perspektívából nézve is, az európai/keresztény ünnepek kereteiben – őrizhettek, vagy bevonhattak az ünnepi rítusokba akár honfoglalás előtti magyar elemeket is: e körbe tartoznak például az avatás és a maszkok kérdései. A már Róheimnél is ilyen kontextusban felvetett avatási problematikához hozzáadott – a maszkok iránti kitüntetett érdeklődésének megfelelően – egy sajátosan Dömötör Tekla-i témát is.

A drámatörténész és népszokáskutató Dömötör Tekla mindezzel párhuzamosan kezdett érdeklődni a hiedelemzövegek iránt. Ez egyrészt a mondákkal és ezen belül a hiedelemmondákkal kapcsolatos egyre intenzívebb tevékenységben nyilvánult meg,

²¹ Dömötör 1957a.

²² Dömötör 1958a.

másrészt a népszokások kutatása nála – a drámatörténeti aspektustól kissé eltávolodva – lassan másfajta vonatkozási pontok köré rendeződött át: ez pedig az életművének második szakaszát uraló mítosz–rítus viszony. E vonatkozásban is volt elődje és pályatársa Dömötör Teklának, Marót Károly személyében, akinek a mítosz és rítus kapcsolatára vonatkozó elméletei, *magyar ritualista iskola* megjelöléssel önálló tanulmányban is helyet kaptak munkásságában.²³ (A magyar szövegfolklorisztikának főleg a rítusok és az ősköltészet–középkori népköltészet kapcsolatait vizsgáló törekvései már pályája korábbi szakaszában is megérintették, főleg a csodaszarvas-téma kapcsán.²⁴) Marót mellett Kerényi Károlyt kell újra említenünk, a fontos szerep kapcsán, amit az antik mítoszanyag kap Dömötör Tekla történeti rítus- és rítusszöveg-vizsgálataiban. A két összefoglaló népszokás-kötet közti időszakban megjelent minden tanulmányban helyet kap a mítosz–rítus viszony kérdése, az ókori mediterrán istenvilág valamely alakjával a háttérben (Dionüszosz és Mithrász karácsonyi vonatkozásai, Démétér és Koré, Ozirisz és Attisz, Artemisz és Diana, a Magna Materek és Lucina – a halál és újjászületés, vagy Szűz Mária és Szent Lucia kapcsán és így tovább). Mindezzel az európai panoráma és fejlődésrajz is bővül, de még fontosabb tény az, hogy a mítosz–rítus (illetve a hiedelem és rítus, monda és rítus) kérdés előtérbe helyezésével a szokás és hiedelem mestersége-szen szétválasztott területei újra egységként állnak előttünk.

A mítosz–rítus kapcsolatok kérdését már a *Naptári ünnepek*ben is exponálja Dömötör Tekla; az egység hiányával jellemzi, az európaival szembeállítva, a sajátosan magyar viszonyokat. A problémafelvetés azután differenciálódik, bonyolódik. Végigkövethetjük e tanulmányaiban a sajátosan Dömötör Tekla-i kérdéseket a rítus–maszk–szöveg–mítosz–hiedelem–monda kapcsolatok változó konstellációiban – például monda rítus nélkül, hiedelem alakoskodás nélkül, és így tovább, a legváltozatosabb konkrét esetek kapcsán. Ilyen például a szokás és a szokásmagyarázó monda kapcsolata (a pünkösöd, a betlehemezés és a boricatánc vonatkozásában), vagy a *csodaszarvasmonda* illetve mítosz és a *regölés* viszonya, vagy a szentiváni ének tartalmazta mitológémák és a tűzgyújtás, a Jesse fája motívum és a világfa, valamint bizonyos karácsonyi rítusok; vagy a szálláskereső istenség mítoszai, legendái és a regölés esetleges kapcsolata – és így tovább. Ezt az új problematikát az 1984-es Népszokások költészete kötet foglalja össze. Ennek legjobb fejezeteiben mindezek a vonatkozások nemcsak mint az egység sokoldalúsága jelennek meg, hanem mint egy szokás értelmezésének, és a Dömötör Tekla által mindegyre felvetett eredetkérdések megoldásának elengedhetetlen feltételei is. E kapcsolatok segítségével tudta, ha nem is mindig megoldani az eredet kérdéseit, – nála soha sincsenek lezárt problémák –, de legalábbis az irányokat kijelölni, ötleteket adni ehhez a további kutatás számára. Olyan lehetőségeket, amelyeket érdemes örökségéből átvennünk és kipróbálnunk.

Mítosz–rítus kutatásai egyben őt magát is egyre inkább a műveiben az 1960-as években megjelenő néphit-tematika kiszélesítése felé vezették; ehhez néhány, tanítványokkal, pályatársakkal közösen végzett néphitgyűjtés is inspirációt adott. A hiede-

²³ Lásd erről: Dömötör 1974.

²⁴ Dömötör 1958b.

lem-témák élete utolsó évtizedében központi szerepet kaptak munkásságában.²⁵ Talán az eddigiek fényében világos, hogy ez nem is volt igazán új terület, hanem inkább az addig is vizsgált jelenségeknek egy más nézőpontból való megközelítése, amelyhez törvényszerűen vezettek el az összefüggések más-más apropóval kibogozott szálai.

Ha Dömötör Tekla fájdalmasan korai haláláról beszélünk, mi, a kutatásban tanítványai és utódai, akkor elsősorban azt fájjaljuk, hogy a számára és számunkra fontos dolgoknak ezt a vonatkozását már nem jutott ideje a többi oldalhoz hasonló részletességgel kidolgozni, a magyar folklorisztika örök kárára.

Irodalom

BALÁZS Géza–Hála József (szerk.)

- 1984 *Folklór, életrend, tudománytörténet. Tanulmányok Dömötör Tekla 70. születésnapjára.* Budapest: MTA Néprajzi Kutató Csoport.

DÖMÖTÖR Tekla

- 1936 A passiójáték: összehasonlító tanulmány a német irodalom köréből. Budapest: [Pázmány Péter Tudományegyetem] Bölcsészeti Kar, Német Intézet.
- 1938 Népi eredetű-e az európai vallásos színjáték? *Ethnographia* XLIX. 47–51.
- 1940 Állatalakoskodások a magyar népszokásokban. *Ethnographia* LI. 235–242.
- 1949 Ludus in Cunabilis Christi. *Antiquitas Hungarica* III.1–2. Klny.
- 1953a Népies színjátszó hagyományaink és az iskoladráma. *ELTE Bölcsészettudományi kar Évkönyve*, 1952–53. 194–218.
- 1953b Adatok a magyar farsangi játékok történetéhez. *Színház-történeti Értesítő* 1953. 2. 25–28.
- 1956 Schmidt, Leopold: Masken in Mitteleuropa (ismertetés). *Filológiai Közöny* 2. 524–526.
- 1957a Erscheinungsformen des Charivari im ungarischen Sprachgebiet. *Acta Ethnographica* VI. 73–89.
- 1957b Történeti rétegek a magyar népi színjátékban. *Ethnographia* LXVIII. 253–269.
- 1958a Regelő hétfő. *Ethnographia* LXIX. 313–332.
- 1958b Árpádházi Imre herceg és a csodaszarvas monda. *Filológiai Közöny* 4. 317–323.
- 1958 Farsangi asszonyulatság a XV. században. *Néprajzi Közlemények* III. 44–50.
- 1961 Kretzenbacher, Leopold: Santa Lucia und die Lutzelfrau (ismertetés). *Ethnographia* LXXII. 474–476.
- 1964a *Naptári ünnepek – népi színjátszás.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- 1964b A magyar néphit és népszokások – Kelet és Nyugat között. *Ethnographia* LXXV. 189–197.
- 1965 Zur Frage der sogenannten Kausalfiktionen. In *IV. International Congress for Folk-Narrative Research. Laographia* 22. 88–93.
- 1966 Leopold Schmidt: Le théâtre populaire européen. Paris 1965 (ismertetés). *Ethnographia* LXXVII. 614–615.

²⁵ Példaképpen néhány fontos hiedelemtanulmány: Dömötör 1968c; 1972; 1973, 1975; és az összefoglaló néphit-könyv: Dömötör 1981.

- 1968a Masken in Ungarn. In Wildhaber, Robert (Hrsg.): *Masken und Maskenbrauchtum am Ost- und Südosteuropa*. 16–35. Basel: Krebs, Schweizerisches Gesellschaft für Volkskunde.
- 1968b Népi színjátéktípusok. *Műveltség és Hagyomány* 10. 161–174.
- 1968c A vilák ajándéka. *Filológiai Közlöny* 14. 339–346.
- 1969 Ätiologische Sagen in Zusammenhang mit weiblichem Arbeitsverbot. *Acta Antiqua* XVII. 79–85.
- 1970 Mythical Elements in Hungarian Midwinter Quête Songs. *Acta Ethnographica* XIX. 119–146.
- 1971 Riten zur Förderung der Fruchtbarkeit von Obstbäumen. *Műveltség és Hagyomány* 13–14. 191–198.
- 1972 Zwei Zauberer aus Südungarn. In *Volkskunde. Fakten und Analysen. Festgabe für Leopold Schmidt zum 60. Geburtstag*. 381–390. Wien: Verein für Volkskunde.
- 1973 Die Hebamme als Hexe. In Lutz Röhrich (Hrsg.): *Probleme der Sagenforschung*. 177–189. Freiburg in Breisgau: Forschungstelle Sage.
- 1974 Marót Károly és a ritualista iskola. In Kákósy László (szerk.): *Idő és történelem. Az ELTE Ókori Történeti Tanszékének kiadványai* 7. 9–16. Budapest: ELTE.
- 1975 De strigis, quae non sunt... In W. van Nespén (ed.): *Miscellanea prof. em. dr. K. C. Peeters*. 207–213. Antwerpen: Govaerts.
- 1981 *A magyar nép hiedelemvilága*. Budapest: Corvina.
- 1984 *A népszokások költészete*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- 1987 *Táltosok Pest-Budán és környékén*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- DÖMÖTÖR Tekla (szerk.)
- 1954 *Régi magyar vígjátékok*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
- DÖMÖTÖR Tekla – EPERJESSY Ernő
- 1967 Dodola and other Slavonic Folk-Customs in County Baranya (Hungary). *Acta Ethnographica* XVI. 399–408.
- HONT Ferenc
- 1940 *Az eltűnt magyar színjáték*. Budapest: Officina.
- K. KOVÁCS László
- 1944 *A kolozsvári hóstátiak temetkezése*. Kolozsvár: Minerva.
- KARDOS Tibor
- 1953 A magyar vígjáték kezdetei. In Bartha Dénes – Szabolcsi Bence (szerk.): *Emlékkönyv Kodály Zoltán 70. születésnapjára*. 133–167. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KARDOS Tibor–DÖMÖTÖR Tekla (szerk.)
- 1960 *Régi magyar drámai emlékek* I–II. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- KERÉNYI Károly
- 1938 Vom Wesen des Festes. *Paideuma: Mitteilungen zur Kulturkunde* I. 2. 59–74.
- KRETZENBACHER, Leopold
- 1959 *Santa Lucia und die Lutzelfrau*. (Südosteuropäische Arbeiten 53.) München: R. Oldenbourg.
- KURET, Niko
- 1965–1971 *Pražnično leto Slovencev* 1–4. Celje: Mohorjeva družba.
- MARÓT Károly
- 1939 Szent Iván napja. *Ethnographia* L. 254–296.

MARÓT Károly

1940 Rítus és ünnep. *Ethnographia* LI. 143–187.

RÓHEIM Géza

1920 Lucaszék. In *Adalékok a magyar néphíthez II.* 29–227. Budapest: Hornyánszky Viktor.

1925 *Magyar néphit és népszokások.* Budapest: Athenaeum.

SCHMIDT, Leopold

1937 *Deutsche Fastnacht.* Wien: Hofburg, Deutsche Gemeinschaft für Alkoholfreie Kultur.

1965 *Le théâtre populaire européen.* Paris: G. P. Maisonneuve et Larose.

SCHMIDT, Leopold (Hrsg.)

1955 *Masken im Mitteleuropa.* Wien: Verein für Volkskunde.

SEBESTYÉN Gyula

1902a *Regös-énekek.* (Magyar Népköltési Gyűjtemény. Új folyam IV.) Budapest: Athenaeum.

1902b *A regösök.* (Magyar Népköltési Gyűjtemény. Új folyam V.) Budapest: Athenaeum.

SZENDREY Zsigmond

1941 A tavaszelő ünnepkörének szokásai és hiedelmei. *Ethnographia* LII. 101–110.

SZENDREY Zsigmond–SZENDREY Ákos

1941 [1933–37] Szokások. In Viski Károly (szerk.): *A magyarság néprajza IV. Szellemi néprajz II.* 132–285. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda (2. kiadás).

TÚRÓCZI-TROSTLER József

1958 Cibere bán és Konc vajda. *MTA I. Oszt. Közl.* XIII. 171–183.

VISKI Károly

1932 *Volksbrauch der Ungarn* (Ford. Hetényi Albert), Budapest: G. Vajna & Co.

1941 [1933–37]: Drámai hagyományok. In Viski Károly (szerk.): *A magyarság néprajza III. Szellemi néprajz I.* 291–327. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda (2. kiadás).

WEBER-Kellerman, Ingeborg

1979 *Das Weihnachtsfest. Eine Kultur und Sozialgeschichte der Weihnachtszeit.* Frankfurt am Main: Bucher.

WILDHABER, Robert (Hrsg.)

1968 *Masken und Maskenbrauch aus Ost- und Südosteuropa.* Basel: Krebs, Schweizerisches Gesellschaft für Volkskunde.

